

Utlåtande 2016:169 RVII (Dnr 106-1625/2015)

Ökad ljussättning på stadens husfasader

Motion (2015:75) av Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2015:75) av Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD) om ”ökad ljussättning på stadens husfasader” anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Daniel Helldén anför följande.

Ärendet

Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD) har lämnat en motion om att Stockholm stad ska arbeta för en turistsvänligare huvudstad genom att öka ljussättningen på stadens fasader och då särskilt på kulturbyggnader.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och rådet till skydd för Stockholms skönhet. Stockholms Stadshus AB har skickat underremiss till Stockholm Business Region AB.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, och trafiknämnden har lämnat ett gemensamt svar. Älvsjö stadsdelsnämnd avstår från att svara eftersom de bedömer att frågan inte berör deras geografiska område.

Stadsledningskontoret konstaterar staden i bedriver ett aktivt arbete i frågan om ljussättning av stadens fasader.

Fastighetsnämnden anser att staden har prövat fasadbelysning tillsammans med fastighetsägarna i en OP-lösning (Offentlig-Privat) på Kungsgatan mellan Sveavägen och Stureplan och därmed visat på hur en mjuk belysning kan göra att hela stadsrummet känns mer upplyst och tryggt. Staden bör därför ta fram riktlinjer för belysning av fasader där också den finansiella frågan belyses.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden konstaterar att fasadbelysning rätt utformad kan ge en positiv upplevelse. Att arbeta för ökad ljussättning är dock förenat med en mängd utmaningar kring utformning, rådighet och ansvar.

Norrmalms stadsdelsnämnd menar att då förvaltningen inte själva äger fastigheter och har därmed inte rådighet över frågan om att belysa särskilda byggnader. Tillsammans med trafikkontoret har förvaltningen uppdraget att förbättra belysningen i parker och grönområden.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd konstaterar att motionärerna främst är angelägna om att fasader på kulturbyggnader i innerstaden blir belysta i syfte att öka turismen under den mörka delen av året. I Rinkeby-Kista stadsdelsområde är ökad belysning av fasader och på olika platser en trygghetsfråga som aktualiseras i samband med bl.a. trygghetsvandringar.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att motionen har ett innerstadsperspektiv och vill lyfta vikten av att även arbeta med belysning av stadens parkmiljöer och parkstråk. I ett stadsdelsnämndsområde som Skärholmen är det ofta långt mellan husen, och här kan det vara än viktigare att jobba med nytänkande belysning av ”mellanrummen”, det vill säga ytorna och stråken som knyter ihop bebyggelsen.

Stockholms Stadshus AB konstaterar att staden redan gör en hel del kring frågeställningen och bolaget har noterat att andra fastighetsägare också driver frågan framåt.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet poängterar att stadens jurisdiktion inte sträcker sig över alla dessa olika stadssammanhang och miljöer som nämns i motionen.

Rådet till skydd för Stockholms skönhets uppfattning är således att staden, genom sina förvaltningar, arbetar aktivt med att utveckla och förbättra stadens nattliga ljus i enlighet med de politiska beslut som fattats.

Mina synpunkter

Fasadbelysning kan ge en positiv upplevelse av det nattliga uterummet och bidra till en större upplevd trygghet. I centrala Stockholm är byggnationen ofta tät och av sådant format att stor hänsyn måste tas till intilliggande byggnader vid ljussättning. Stockholms innerstads husfasader och byggnader är vidare mycket varierande, allt ifrån historiskt intressanta till kommersiella affärs- och kontorshus via hotell och bostadshus. Vid fasadbelysning måste speciellt stor hänsyn tas där bl.a. bostäder och hotell finns, eftersom ljus upp mot fasaderna kan bli mycket störande för boende. Historiskt har Stockholm aldrig varit så belyst som staden är idag.

Motionen har dock ett innerstadsperspektiv och jag vill lyfta vikten av att arbeta med belysning i hela staden. I delar av staden kan det vara långt mellan husen och då kan det vara än viktigare att jobba med belysning ”mellan rummen”, det vill säga ytorna och stråken som knyter ihop bebyggelsen. Det är en fråga om trygghet och att skapa ett attraktivt offentligt rum för alla.

Jag kan konstatera att staden ofta har mycket begränsad rådighet i denna fråga som motionen avser. Ägandet av fastigheter i staden har mycket varierande former alltifrån offentligt ägande (stat, landsting, kommun, allmännyttan), kommersiellt till ägandeform i bostadsrättsföreningar. Det är ofta många aktörer som måste involveras vid en generell ljussättning av fasaderna längs med en gata. Detta innebär att Stockholms stad, utöver stadens fastigheter, inte ensamt har rådighet över vad som kan ljussättas. Berörda fastigheters ägare måste med andra ord vara villiga att finansiera och medverka till ny fasadbelysning. Ägarförhållande och driftsansvar för en fasadbelysning måste klargöras så att ljusinstallationen lyser på rätt sätt över tiden.

Staden arbetar för att underlätta för fastighetsägare som vill belysa sina fasader. Detta görs inom ramen för ljusstrategi för Stockholm där det pågår ett långsiktigt arbete för att bland annat fastighetsägare ska få riktlinjer om vilka hänsyn som bör tas inför ljussättning av fasad och hur kontakter med staden bör göras. En utökad fasadbelysning i Stockholm förutsätter dock att de fastighetsägare som involveras medverkar till och finansierar denna. Det gäller också de kulturbyggnader som finns inom staden, som i stor omfattning ägs av Statens Fastighetsverk.

Sammanfattningsvis kan konstateras att rätt utformad belysning kan ge en positiv upplevelse, öka tryggheten och skapa en mer attraktiv stadsmiljö. Att

arbete för ökad ljussättning är dock förenat med en mängd utmaningar kring utformning, rådighet och ansvar enligt vad som beskrivits ovan.

Bilaga

Motionen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Det är bra att Stockholms stad har ett belyningsprogram och att stadens nämnder och bolag arbetar för att öka ljussättningen av såväl stadens fastigheter som i trygghetsskapande syften. Vi anser att frågan är viktig och att staden måste höja ambitionerna när det gäller belysning i hela staden. Därför har vi i våra budgetförslag för 2017 avsatt medel för att öka ambitionerna i stadens belyningsprogram med fokus på såväl trygghet som trivsel. Såväl märkesbyggnader som belysning av tunnlar och broar ska prioriteras. På så vis kan vi öka såväl trivselen som tryggheten bland stockholmarna.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2015:75) av Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD) om ”ökad ljussättning på stadens husfasader” anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i detta utlåtande.

Stockholm den 26 oktober 2016

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Daniel Helldén

Ulrika Gunnarsson

Särskilt uttalande gjordes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Johanna Sjö, Markus Nordström och Jonas Nilsson (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Jonas Naddebo (C) och Erik Slottner (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD) har lämnat en motion om att Stockholm stad ska arbeta för en turistvänligare huvudstad genom att öka ljussättningen på stadens fasader och då särskilt på kulturbyggnader.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB och rådet till skydd för Stockholms skönhet. Stockholms Stadshus AB har skickat underremiss till Stockholm Business Region AB.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, och trafiknämnden har lämnat ett gemensamt svar. Älvsjö stadsdelsnämnd avstår från att svara eftersom de bedömer att frågan inte berör deras geografiska område.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 juni 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Ett arbete med ljussättning av stadens husfasader har bedrivits sedan början av 2000-talet, med initiativ som ”Nattljusvision”, som drevs av dåvarande gatu- och fastighetsnämnden. Syftet var då att uppnå estetisk ljussättning av stråk, platser och byggnader för att staden skulle bli attraktivare för stadens invånare, näringsliv och besökare. Fasadbelysning kan generellt antas ha högre kostnader för drift och underhåll än gatubelysning, därför att den behöver placeras med större utsatthet för väder och vind.

I kommunfullmäktiges budget 2013 gavs trafik- och renhållningsnämnden (nuvarande trafiknämnden) i uppdrag att i samarbete med stadsbyggnadsnämnden, kulturnämnden, fastighetsnämnden och stadsdelsnämnderna att ta fram ett ljusprogram. I kommunfullmäktiges budget 2014 gavs nämnderna vidare i uppdrag att implementera ljusprogrammet.

Trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden beslutade i maj 2014 att godkänna en gemensamt framtagen programförklaring till ljusstrategi. Inom ramen för ljusstrategin

har det pågått ett långsiktigt arbete, där bland fastighetsägare ska få hjälp och riktlinjer om vilka hänsyn som bör tas inför ljussättning av fasader, vilket ska underlätta underhandskontakt med staden vid projektering för bygglov. En utökad fasadbelysning i Stockholm förutsätter dock att de fastighetsägare som involveras medverkar till och finansierar denna. Det gäller också de kulturbyggnader som finns inom staden, som i stor omfattning ägs av Statens Fastighetsverk.

Stadsledningskontoret kan därmed konstatera att det bedrivs ett aktivt arbete i staden kring frågor om ljussättning av fasader.

Stadsledningskontoret föreslår därför att motion (2015:75) av Per Ossmer och Martin Westmont (båda SD) om ”ökad ljussättning på stadens husfasader” anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 maj 2016 följande.

- 1 Fastighetsnämnden godkänner och överlämnar fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
- 2 Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 april 2016 har i huvudsak följande lydelse.

I en motion ställd av Per Ossmer (SD) och Martin Westmont (SD) till Kommunstyrelsen (Dnr.106-1625/2015) gällande ökad ljussättning på stadens fastigheter pekar motionären på två huvudgrupper som bör belysas bättre; historiska kulturbyggnader samt stadens gator. Detta för att skapa en säkrare utomhusmiljö samt öka den upplevda tryggheten och värdet på stadens kulturhistoriska byggnader till gagn för boende så väl som besökare. Motionsställaren pekar speciellt på stadens växande skara av turister, som även besöker staden under den mörka tiden på året, samt det ökande antalet cyklisterna, som bör få en trafiksäkrare miljö att vistas i.

Belysning av det offentliga rummet kan i huvudsak delas in i två olika kategorier; gatu- och parkbelysning samt kommersiell belysning. Tack vara ny LED-teknik går det idag att belysa både gaturum och historiskt värdefulla byggnader på ett ekonomiskt såväl som estetiskt bra sätt. För att belysningen ska fungera optimalt och inte påverka den omgivande miljön negativt är det dock av vikt att det finns riktlinjer att hålla sig till. I en skrivelse från Skönhetsrådet (SR Dnr. 2012-0409), angående fasadbelysning, principer och former för handläggning inom staden, svarade kontoret fastighetsnämnden 2013-03-05 (Dnr.1.6-073/2013) följande:

Kontoret delar Skönhetsrådets uppfattning att det behövs en samsyn inom staden om vad som ska belysas, liksom om hur de processer som kan ge högkvalitativa resultat bör se ut för att ta tillvara de allmänna intressena på ett sätt som gagnar

stadsmiljön i sin helhet. Viktigt är också att belysningen följer stadens rytm gällande dag och natt.

Kontoret välkomnar tydligare regler för vad som är acceptabelt vad det gäller fasadbelysning av tillfällig art likväl för permanent belysning av fasad och annan effektbelysning.

Då kontoret förvaltar flera av Stockholms stads mest monumentala byggnader, så som Stadshuset, Stadsbiblioteket, Stadsmuseet, Östermalmshallen med fler, är det av intresse hur kulturhistoriska byggnader kan belysas för att ta fram eller förstärka de arkitektoniska detaljerna i fasaden. Örebro Slott är ett bra exempel på effektbelysning som balanserar stadens ljusbild mot den kommersiella ljusbilden. Kontoret anser också att det på sikt vore bra om några av ovan nämnda byggnader belyses med den nya tekniken och dess alla möjligheter att lyfta fram dessa landmärken ytterligare.

Kontoret står bakom Skönhetsrådets initiativ att forma en arbetsgrupp för att analysera nuläge och formulera förslag till åtgärder för att förbättra handläggning och processer inom staden i syfte att höja kvalitén på den gemensamma ljusmiljön.

Kontoret tycker också att förslaget att denna arbetsgrupp kan fungera som referensgrupp vid provbelysning i staden bör provas.

Kontorets uppfattning är att referensgruppen bör bestå av representanter från stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret, Stadsmuseet och Skönhetsrådet.

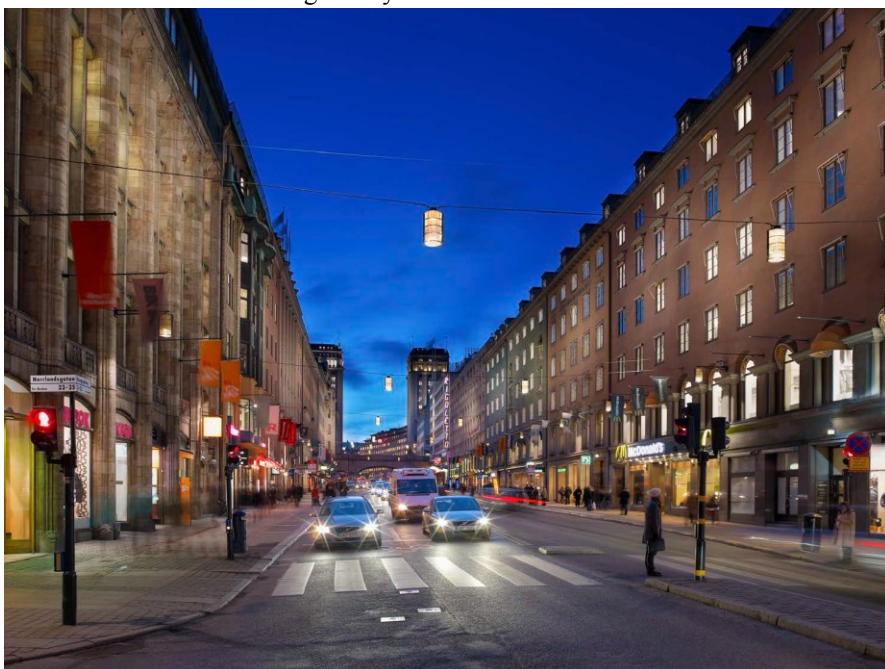
Idébild med fasadbelysning.

Historiskt har Stockholm aldrig varit så belyst som staden är idag. Detta medför en påverkan på upplevelsen av vissa byggander och miljöer som är sämre belysta. Till följd av ett mer upplyst närområde upplevs idag exempelvis Stockholms stadshus mörkare än tidigare. För att komma till rätta med detta bör man, utifrån de riktlinjer för

dessa kulturhistoriska byggnader av riksintresse som bland andra Skönhetsrådet står bakom, testa hur Stadshuset kan belysas med modern teknik.

Vad det gäller fasadbelysning i staden har trafikkontoret tillsammans med fastighetsägarna i en OP-lösning (Offentlig-Privat) på Kungsgatan mellan Sveavägen och Stureplan visat på hur en mjuk belysning kan göra att hela stadsrummet känns mer upplyst och tryggt. Man kan dock inte utgå ifrån att liknande projekt på andra platser kan ena samtliga fastighetsägare och bostadsrättsföreningar då det ofta landar i en kostnadsfråga. Även här bör staden därför ta fram riktlinjer för belysning av fasader där också den finansiella frågan belyses.

Kungsgatan med dagens fasadbelysning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 maj 2016 följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att godkänna förvaltningarnas gemensamma tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Stadsbyggnadskontorets, miljöförvaltningens och trafikkontorets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 11 april 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen instämmer i att fasadbelysning kan ge en positiv upplevelse av det nattliga uterummet och bidra till en större upplevd trygghet. Att fasadbelysning främjar trafiksäkerhet är dock mindre troligt eftersom fasadljus normalt lyser uppåtriktat och inte ger något ljus mot markytor för olika trafikantslag.

Kontoren vill inledningsvis framföra följande generella synpunkter på ljussättningar av fasader i staden. I Stockholm är byggnationen tät och av sådant format att stor hänsyn måste tas till intilliggande byggnader vid ljussättning. Stockholms innerstads husfasader och byggnader är vidare mycket varierande, allt ifrån historiskt intressanta till kommersiella affärs- och kontorshus via hotell och bostadshus. Vid fasadbelysning måste speciellt stor hänsyn tas där bl.a. bostäder och hotell finns, eftersom ljus upp mot fasaderna kan bli mycket störande för boende.

Hur ljussättningen utformas är också viktigt för intrycket. En ljussättning av fasad ger ofta ett avvikande nattligt utseende men ljuset bör inte helt förvanska upplevelsen av fasaden vid jämförelse med dagupplevelsen. Fasaden bör inte heller stå i stor kontrast, som en fyr, till omgivningen eller inte i sig själv ha för stor variation i ljuset. Skillnaden i karaktär på fasaderna gör att en bedömning också bör göras om en enskild fasad är så intressant så att den bör belysas.

En uppmärksam konsekvens är att konstljus över städer ger mycket ljus mot natthimlen. Utöver den oönskade ljuseffekten pågår forskning om hur detta påverkar djurlivet. För gatubelysning använder därför kontoret armaturer som inte lyser ovan horisontalplanet vid nyinstallation. En utökning av fasadbelysning, där ljuset oftast riktas uppåt, bör därför göras återhållsamt och på ett ljus tekniskt väl genomfört sätt.

Trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen kan konstatera att staden har mycket begränsad rådighet i denna fråga. Ägandet av fastigheter är mycket varierande alltifrån offentligt ägande (stat, landsting, kommun, allmännytt), kommersiellt till ägandeform i bostadsrättsföreningar. Det är ofta många aktörer som måste involveras vid en generell ljussättning av fasaderna längs med en gata. Detta innebär att Stockholms stad, utöver stadens fastigheter, inte har rådighet över vad som kan ljussättas. Berörda fastigheters ägare måste med andra ord vara villiga att finansiera och medverka till ny fasadbelysning. Ägarförhållande och driftsansvar för en fasadbelysning måste klargöras så att ljusinstallationen lyser på rätt sätt över tiden. För att uppnå en bra upplevelse av fasadbelysning krävs därtill oftast stora resurser vid planering, genomförande samt drift- och underhåll. Investerings- och driftskostnaden är därför högre jämfört med traditionell gatubelysning.

Med detta sagt arbetar trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen ändå för att underlätta för fastighetsägare som vill belysa sina fasader. Detta görs inom ramen för ljusstrategi för Stockholm där det pågår ett långsiktigt arbete för att bl.a. fastighetsägare ska få riktlinjer om vilka hänsyn som bör tas inför ljussättning av fasad och hur underhandskontakter med staden bör göras inför/under projektering innan bygglovshandling kan skickas in.

Slutligen finns frågor att ta hänsyn till vid användande av stadens anläggningar som elanslutnings- och montageplats (om belysning ägs av fastighetsägare) för

strålkastare, t.ex. belysningsstolpar. Här kan gränsdragning för elanslutning och energiförsörjning ge upphov till avtalssvårigheter eftersom staden varken får skänka el till privat aktör eller ta betalt för energiförbrukningen. Drift- och underhållsansvaret måste också utredas i varje enskilt fall.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fasadbelysning rätt utformad kan ge en positiv upplevelse. Att arbeta för ökad ljussättning är dock förenat med en mängd utmaningar kring utformning, rådighet och ansvar enligt vad som beskrivits ovan.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 maj 2016 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorens gemensamma tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Stadsbyggnadskontorets, miljöförvaltningens och trafikkontorets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 11 april 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Se ovan.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2016 följande.

Trafiknämnden godkänner kontorens gemensamma tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Peter Jönsson m fl (M), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets, miljöförvaltningens och trafikkontorets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 11 april 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Se ovan.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2016

följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 mars 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen arbetar utifrån nämndens mål om att Norrmalms stadsdelsområde är tryggt. Förvaltningen äger själv inga fastigheter och har inte rådighet över frågan om att belysa särskilda byggnader. Tillsammans med trafikkontoret har förvaltningen uppdraget att förbättra belysningen i parker och grönområden. Enligt förvaltningen kan belysning av husfasader ha en positiv inverkan på upplevelsen av stadsrummet, men vill understryka vikten av att arbeta med belysning som en trygghetsskapande åtgärd.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2016 följande.

Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Rinkeby-Kistas stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 maj 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen konstaterar att motionärerna främst är angelägna om att fasader på kulturbyggnader i innerstaden blir belysta i syfte att öka turismen under den mörka delen av året. I Rinkeby-Kista stadsdelsområde är ökad belysning av fasader och på olika platser en trygghetsfråga som aktualiseras i samband med bl.a. trygghetsvandringar.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 maj 2016 följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens förslag till svar på remissen.
2. Svaret skickas till trafikroteln.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 april 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen håller med om att mer belysning vore ett positivt inslag för upplevelsen

av staden under den mörkare årstiden.

Förvaltningen anser dock att motionen har ett innerstadsperspektiv och vill lyfta vikten av att även arbeta med belysning av stadens parkmiljöer och parkstråk. I ett stadsdelsnämndsområde som Skärholmen är det ofta långt mellan husen, och här kan det vara än viktigare att jobba med nytänkande belysning av ”mellanrummen”, det vill säga ytorna och stråken som knyter ihop bebyggelsen.

Förvaltningen har till exempel nyligen genomfört en parkupprustning där stor vikt lagts vid belysning inte bara av själva lekytan, utan också naturmarken som omger parken, så att både parken och stråken runtomkring ska upplevas som tillgängliga och trygga året runt.

Stockholms Stadshus AB (Stockholm Business Region AB)

Stockholms Stadshus AB:s (Stockholm Business Region AB:s) yttrande den 11 mars 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm Business Regions analys och bedömning

Stockholm upplevs av sina gäster som en vacker, ren och öppen stad. Stockholms geografiska belägenhet leder också till att många slås av ljuset i vår stad. Under sommarhalvåret är dagarna långa och nätterna korta. På vintern gäller det omvända. Staden attraherar besökare under hela året, men turister dominerar under sommarhalvåret då belysning av fasader spelar relativt sett liten roll för upplevelsen av staden.

Staden är attraktiv att investera i för många olika fastighetsägare. Staden bidrar genom belysningsprojekt bland annat för att skapa trygga miljöer i parker och liknande. Men staden är också inblandad i projektet Stockholmsjul som under drygt två månader, årets dessutom mörkaste månader, belyser innerstaden men också flera områden i ytterstaden.

Många av stadens märkesbyggnader är idag belysta och i takt med den tekniska utvecklingen och inte minst det 2014 nobelprisvinnande blå lysdioden (LED) ger möjligheter att på ett hållbart sätt belysa fasader och miljöer. Många fastighetsägare arbetar idag med ljussättning som en viktig del av fasaden. I Kista genomfördes för en tid sedan ett belysningsprojekt av NOD-huset som var interaktiv. Belysning handlar allt oftare om att bidra till att skapa en levande stad, inte enbart belysa en fasad.

Stockholm Business Region konstaterar att staden redan gör en hel del kring frågeställningen och bolaget har noterat att andra fastighetsägare också driver frågan framåt. Belysning är ett av många sätt att stärka stadens attraktionskraft.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet till skydd för Stockholms skönhet beslutade vid sitt sammanträde den 22 mars 2016 följande.

Skönhetsrådet konstaterade förra året i svaret över Motion (2015:17) av Martin Westmont (SD) att Stockholms stad arbetar med frågan om stadens belysning både vad gäller funktionsbelysning och ljussättning av enskilda byggnadsverk, stadspartier och konstverk. Det är dock viktigt att poängtera att Stockholms stads jurisdiktion inte sträcker sig över alla dessa olika stadssammanhang och miljöer som nämns i motionen. Staden har ingen rådighet över andra byggnader än sina egna, samma gäller i fråga om mark.

Enligt rådets uppfattning kan inte alla hus i alla typer av miljöer bli aktuella för ljussättning. Utpräglade bostadsgator lämpar sig mindre bra för fasadbelysning, i de fall gatorna upplevs som mörka bör funktionsbelysningen i stället förbättras. Traditionellt har enskilda kultur- eller arkitekturhistoriskt värdefulla hus, offentliga byggnader ljussatts och på senare år också stadsrum av den typ som ovan beskrivs. Med bättre teknik som också är mindre energikrävande kommer utvecklingen med all säkerhet leda till att fler fastighetsägare blir intresserade av att fasadbelysning av sin byggnad. Skönhetsrådet anser dock att varje belysningsprojekt måste beaktas utifrån parametrar som t.ex. vad fasadbelysningen tillför stadsmiljön i sin helhet. En enskild fasadbelyst byggnad kan i ett stadssammanhang där övriga hus inte belysts kan bli mycket påträngande i miljön. Enligt rådets uppfattning är några av de bästa exemplen på lyckade ljussättningar motsägelsefullt sådana som i förstone knappt uppfattas men som i sitt stadssammanhang bidrar till en bättre stadsmiljö. Omvänt blir det i dessa lägen mycket tydligt om fasadbelysningen av något skäl släcks.

Det finns exempel på projekt där Stockholms stad samarbetat med privata fastighetsägare för att skapa bättre stadsmiljöer. Kungsgatan, Biblioteksgatan, Kungsträdgårdsgatan och Norrmalmstorg är goda exempel på vad som kan uppnås med ny funktionsbelysning kombinerad med lätt fasadbelysning. För att detta ska gå att genomföra krävs dock att samtliga fastighetsägare vid den aktuella gatusträckningen/platsen är beredda på att satsa både arbete och pengar på projektet. Stockholms stad arbetar också med det egna byggnadsbeståndet, just nu pågår t.ex. ett omfattande belysningsprojekt för Stadshuset. Skönhetsrådets uppfattning är således att staden, genom sina förvaltningar, arbetar aktivt med att utveckla och förbättra stadens nattliga ljus i enlighet med de politiska beslut som fattats.

Skönhetsrådet vill vidare anföra att fasadbelysning inte bör ses som trygghetsskapande. Det är den funktionella belysningen vid gator, torg och i parker som ska ge det ljus som gör att miljön ifråga upplevs som trygg. För starka ljusstyrkor på enskilda objekt i form av exempelvis skyltar eller fasadbelysning kan ge motsatt effekt, d.v.s. att omgivande miljö upplevs som mörk och otrygg trots att den egentligen är fullgod. Vidare utgår Skönhetsrådet ifrån att de cykelstråk som planeras får fullgod belysning, i övrigt torde de armaturer och ljuskällor som finns i stadens gatunät vara tillfredsställande även för cyklister.

Enligt rådet blir inte Stockholm turistvänligare bara för att ljussättningen på stadens fasader ökar. Ambitionen måste vara att tillföra ljussättning som gagnar stadsmiljön, inte bara det enskilda objektet, och att det är så väl utfört att det upplevs som naturligt och inte artificiellt.

